

ALLT OM Historia

SAGA
EGMONT

INGEN
ÅTERVÄNDO

ALLT OM
Historia

 SAGA
EGMONT

**INGEN
ÅTERVÄND**

Allt om Historia

Ingen återvändo

SAGA Egmont

Ingen återvändo

Omslagsfoto: US Navy och Getty Images

Copyright © 2020 Allt om Historia och SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726382273

1. E-boksutgåva, 2020

Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med Saga samt med författaren.

Amerikanerna går på offensiven

En grupp Dauntless-störtbombare lyfter den 4 juni 1942 från hangarfartyget USS Enterprise. Kort dessförinnan har plan från Japans flotta angripit den amerikanska basen på ön Midway mitt i Stilla havet. Japanernas mål är att förstöra basen och ta kontroll över hela Stilla havet.

Anfallet hade dock avslöjats i förväg av amerikanska kodknäckare, och U.S. Navy är redo att slå till mot fiendens hangarfartyg. De båda flottorna kommer aldrig inom synhåll för varandra utan skickar iväg anfallsvågor av flygplan flera hundra sjömil över havet på jakt efter fienden.

Fjärde bandet av EN VÄRLD I KRIG följer duellen mellan Japan och USA i Stilla havet, vardagen i krigets skugga och tyskarnas offensiv på östfronten.

Mycket nöje!

1. Auschwitz –dödens fabrik

I juni 1940 marscherar tyska soldater in på en övergiven kasern i södra Polen. Under de följande fyra åren konstruerar arkitekter, ingenjörer och SS-officerare en av historiens mest fasansfulla platser: dödsfabriken Auschwitz, där människor mördas med klinisk effektivitet.

Tisdagen den 20 januari 1942 var en kall dag. Inne i värmen i den stora villan med utsikt över sjön Wannsee vid Berlin glömde de 15 männen dock snabbt kylan. Gruppen hade samlats för att hitta en slutgiltig lösning på ett angeläget problem: judefrågan. Mötet hade arrangerats av SS-ledaren Reinhard Heydrich på Hitlers uppmaning, och Heydrich hade ett förslag på hur frågan skulle lösas. Förslaget diskuterades ingående av de 15 männen, som representerade en rad tyska myndigheter, och mot slutet av dagen hade de kommit överens: Europas judar skulle samlas i läger i Polen och utrotas.

Redan före Wannseekonferensen pågick dödandet i en del läger, men tempot var inte tillräckligt högt. Därför beslutade Heydrich och Heinrich Himmler i samråd med Hitler att vissa läger skulle omvandlas till renodlade dödsfabriker. Det gällde inte minst Auschwitz, som kort tid dessförinnan utvidgats med Auschwitz 2, Birkenau. Lägerkommendanten, Rudolf Höss, kallades därför till Berlin.

”Führern har gett order om den slutgiltiga lösningen på judefrågan. Vi, SS, ska verkställa ordern”, sade Himmler. ”Jag har valt Auschwitz för ändamålet, dels på grund av att lägret trafikmässigt ligger så centralt, dels för att området lätt kan isoleras och kamoufleras.” Med de orden inleddes det systematiska massmördandet av Europas judar i Auschwitz.

FÅNGARNA HAMNAR I CHOCK

Under 1942 började de överfyllda boskapsvagnarna rulla in på järnvägsspåren vid Birkenau. Efter dagar i mörkret i vagnarna utsattes judarna vid ankomsten för en noga planerad strategi som skulle försätta dem i ett tillstånd av passiv chock. Så snart dörrarna öppnades ropade vakterna ut sina order och deras schäferhundar skällde vilt. SS-männen slog fångarna med käppar och tvingade dem framåt med barska kommandorop, de ilskna hundarna och slag. De fångar som reagerade för långsamt sköts för att öka skräcken och chocken ytterligare.

Metoden fungerade. De nyanlända ställde blixtnabbt upp sig på två led: män i det ena, kvinnor och barn i det andra. Sedan förflyttade sig raderna av människor raskt framåt mot ”dödsrampen” där en SS-läkare sorterade de nyanlända genom ett tecken med tummen. De arbetsföra, framför allt män och kvinnor utan barn, skickades till inkvartering i lägret. Resten – de gamla, de sjuka, barn och kvinnor med småbarn – dirigerades direkt mot gaskammaren.

JUDARNA PRESSADES IN

Till skillnad från vad tyskarna hade trott visade sig gasningarna vara obarmhärtigt grymma. Alltför många

människor stuvades in i gaskamrarna, oftast kvinnor och barn först, och när rummet var fullproppat med dödsdömda tvingade SS-vakterna oftast in ytterligare 20-30 starka, manliga judar i rummet. Med käppslag och skrik fick de männen att tränga sig in i det proppfulla rummet tills offren stod så tätt att de svagaste redan nu dog av syrebrist.

Shlomo Venezia, en grekisk-italiensk fånge i ett så kallat Sonderkommando – judiska fångar som tvingades forsla bort liken efter avrättningarna – berättar om ögonblicket då dörrarna reglades och de inspärrade greps av panik:

”Gasen utvecklades nedifrån och alla försökte klättra upp på varandra för att få luft (...) Det vi såg när dörren öppnades var fasansfullt (...) Vi fann dem fastklamrade vid varandra, var och en hade desperat kämpat för att få lite luft.”

Efter varje gasning städade judar som Shlomo Venezia bort exkrementer och blod från väggarna – tydliga spår från dödskampen. Ungefär två timmar efter en gasning var kammaren klar för ännu en massavrättning.

Snart ökade antalet gasningar så mycket att lägerledningen fick svårt att dölja vad som skedde i gaskammaren, som låg alldeles intill lägrets huvudgata.

”För att överrösta skriken från de döende hade SS motorcyklar som gick på tomgång så att ingen skulle kunna höra deras förtvivlade rop. Men det lyckades inte”, minns Józef Paczynski, en polsk fånge som tillsammans med ett par kamrater en kväll smög sig ut för att ta reda på vad som försiggick i de mystiska byggnaderna.

Höss beslöt därför att upprätta tillfälliga gaskammare i två bondgårdar strax intill det nya lägret Birkenau. Husägaren blev brutalt vräkt av SS och de idylliska, halmtäckta husen försågs med lufttäta dörrar och förbommade fönster. De båda nya gaskamrarna visade sig

vara effektiva, men till Höss stora förtret uppstod nu ett annat problem. Med det utökade antalet gaskammare kunde den krematorieugn som året innan installerats av det välrenommerade familjeföretaget Topf & Söhne inte längre hänga med.

SS-personalen försökte begrava de lik som man inte hann bränna. Det var en nästintill omöjlig uppgift och den skulle utföras så snabbt att de judiska tvångsarbetarna i sonderkommandot inte hann gräva gravarna djupa nog för att täcka de döda kropparna. För att liken skulle lösas upp strödde man släckt kalk över dem, men det visade sig vara förgäves. I sommarhettan spred sig likstanken över hela Auschwitz, vilket irriterade Heinrich Himmler som inspekterade lägret den 17 juli 1942. Enligt Höss påtalade Himmler inte problemet under själva besöket men Reichsführern hann knappt hem förrän han skickade sin problemlösare, Standartenführer Paul Blobel, till Auschwitz.

Blobel hade en blodig karriär bakom sig. Efter en tid inom säkerhetstjänsten hade han skickats till östfronten som chef för ett Einsatzkommando. Han hade skaffat sig både ära och berömmelse inom SS-ledningen då han i september 1941 organiserat massakern på nästan 34000 judar i ravinen Babij Jar i Ukraina. Blobel hade också varit hjärnan bakom Himmlers försök att spränga fångar i luften. Fyra månader efter massakern i Babij Jar hade Blobel skickats hem på grund av alkoholism, men hans erfarenheter från östfronten var fortfarande värdefulla för ledningen. Nu beordrades han av Himmler att dela med sig av sina kunskaper till lägervakterna i Auschwitz.

MÄNNISKOFETT HÖLL ELDEN VID LIV

I Birkenau visade Blobel att liken i massgravarna kunde brännas effektivt om man staplade de döda kropparna mellan lager av ved och järnvägsräls. Som tändvätska rekommenderade den cyniske Blobel bensen eller metanol som skulle stänkas över liken. Blobels metoder stannade inte vid det; veteranen från östfronten var skrämmande effektiv. "Man lät gravarna slutta lite, så att det fett som frigjordes när liken brann rann ned längs graven till ett uppsamlingskar", förklarade Shlomo Venezia senare. När lågorna var nära att slockna skulle sonderkommandofångarna ta lite av fettets i karet och kasta det på bålet så att elden blossade upp på nytt.

Blobel tog även med sig Höss på ett studiebesök i förintelseläger Chelmno utanför Lodz där lägerkommendanten visade upp krematoriet och en manshög trumma som användes för att krossa de skelettresterna som inte förtärts av elden. Då kunde ingen finna minsta spår efter offren, lovade Blobel.

Trots de nya metoderna kunde Höss snart konstatera att likbål i det fria inte var någon lösning på problemet.

"Vid dåligt väder eller vid kraftig blåst spred sig stanken av brinnande kött flera kilometer bort och i hela grannskapet pratades det om att judar brändes på bål där", förklarade Höss senare. Lägerledningen mottog dessutom klagomål från armén som påpekade att det fanns en påtaglig risk att de klart lysande likbålen nattetid kunde fungera som riktmärken för fiendens bombplanspiloter. Därför kallades Topf & Söhne ännu en gång till Auschwitz för ett planeringsmöte.

Under hela hösten arbetade lägerledningen, arkitekter och ugnstillverkaren med skisser till nya krematorier, som effektivt skulle kunna bränna liken efter de många dödade judarna.

Snart insåg lägerledningen att även Birkenau behövde effektiva gaskammare. Man beslutade att dessa skulle placeras i samma byggnad som de nya krematorierna. Från början öppnades gaskamrarnas dörrar inåt – en lösning som skulle göra det omöjligt att öppna dörrarna till de proppfulla utrymmena. Därför ändrades ritningarna så att dörrarna öppnades utåt. Samtidigt lade man till en trappa som de dödsdömda kunde använda på väg till gaskammaren.

Arkitekter och byggledning arbetade hårt hela vintern för att få ordning på varenda detalj. Ett av de största problemen var att få den gas som skulle döda fångarna att fungera optimalt.

Zyklon B var ett välkänt medel för avlusning av klädesplagg, möbler och textilier. Rudolf Höss ställföreträdare, Karl Fritzsch, hade 1941 fått idén att medlet kanske även kunde användas för att döda människor. Medan Höss var bortrest, utförde Fritzsch ett experiment, i vilket ryska krigsfångar gasades ihjäl med hjälp av Zyklon B. När Höss kommit tillbaka berättade Fritzsch stolt om sitt framgångsrika försök och demonstrerade det på en ny grupp ryska fångar.

Lägerkommendanten var entusiastisk: "Skyddad av en gasmask betraktade jag själv dödandet. I de överfyllda cellerna inträdde döden så fort Zyklon B släppts in. Ett kort, halvkvävt skrik och allt var över", skrev Höss senare.

Problemet var att Zyklon B-granulatet löstes upp bäst vid 26 grader, och den temperaturen kunde vara svår att uppnå. Ugnsförsäljaren Kurt Prüfer, som arbetade för Topf & Söhne, utvecklade därför på eget bevåg ett rörsystem, som utnyttjade överskottsvärme från ugnarna för att värma upp gaskamrarna till precis 26 grader. Systemet övergavs dock efter en tid, eftersom värmen gjorde ventilationskanalerna överhettade.